วารสาร การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (Online)
JOURNAL OF HEALTH CONSUMER PROTECTION (Online)
Vol.3 No.2 July – December 2023

การประเมินผลการพัฒนางานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สำหรับโรงพยาบาลเอกชนจังหวัดสมุทรสาคร

Evaluation of Rational Drug Use Practice for private hospitals in Samut Sakhon Province

ดวงแก้ว อังกูรสิทธิ์ [1]
Duangkaew Angkoonsit [1]

บทคัดย่อ

การใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นนโยบายที่มีความสำคัญในระดับประเทศ ทั้งในสถานพยาบาลภาครัฐและเอกชน จังหวัดสมุทรสาครมีโรงพยาบาลเอกชนเป็นจำนวนมากที่สุดในเขตสุขภาพที่ 5 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้ส่งเสริมการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนอย่างจริงจัง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ของเพื่อประเมินผลการพัฒนาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาคร ตามแนวทาง PLEASE วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบพรรณนาเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลย้อนหลังจากฐานข้อมูลที่บันทึกแบบประเมินตนเองด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ปีละ 1 ครั้งเป็นเวลา 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2565 จากโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมดในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 9 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ

ผลการศึกษาส่วนที่ 1 พบว่าร้อยละการดำเนินงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2563 เท่ากับร้อยละ 74.24, ปี พ.ศ. 2564 เท่ากับร้อยละ 76.26 และ ปี พ.ศ. 2565 เท่ากับร้อยละ 81.81 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2565 ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 78 และอยู่ในระดับดี จำนวน 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 22 และส่วนที่ 2 เมื่อศึกษาผลตาม 6 แนวทาง PLEASE พบว่าหัวข้อที่ได้คะแนนมากที่สุดคือ มีฉลากยาเสริมเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยใช้ได้อย่างถูกต้องปลอดภัย ในขณะที่หัวข้อที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือ ระบบการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อดื้อยาต่อกรมควบคุมโรค ซึ่งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนางาน ได้แก่การชี้แจงนโยบายให้กับผู้บริหารโรงพยาบาลเอกชน การอบรมให้ความรู้แก่สหสาขาวิชาชีพ การให้คำปรึกษาในการพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดระบบรายงานเชื้อดื้อยา และการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงพยาบาลรัฐบาลและเอกชน โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครมีการแต่งตั้งคณะทำงานตรวจมาตรฐานโรงพยาบาลและเปลี่ยนจากการผู้ประเมินตนเองให้คณะทำงานจังหวัดเป็นผู้ประเมินแทน ทำให้เห็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลที่ชัดเจน ได้แก่ มีมาตรการควบคุมการใช้ยาปฏิชีวนะ ลดการใช้ยาปฏิชีวนะเกินความจำเป็น ประชาชนได้รับฉลากยาที่มีข้อมูลการใช้ยาที่ครบถ้วน และผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงได้รับความปลอดภัยจากการใช้ยาเพิ่มขึ้น อภิปรายสรุปผลโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครมีผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลอยู่ในระดับที่ดีถึงดีมาก

[1]เภสัชกรชำนาญการ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร
[1]Pharmacist, Professional Level. Division of Consumer Protection and Public Health Pharmacy, Samut Sakhon Public Health Office. Email : fdasakhon2566@gmail.com

Received: 8 Jul 2023, Revised: 5 Aug 2023, Accepted: 14 Aug 2023

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในโรงพยาบาลรัฐบาลพบความสอดคล้องกับผลการศึกษาในโรงพยาบาลเอกชน คือควรมุ่งเน้นการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการ ข้อเสนอแนะ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครควรมีการติดตามตรวจเยี่ยมประเมินโรงพยาบาลเอกชนเป็นประจำทุกปีเพื่อพัฒนาและสนับสนุนให้โรงพยาบาลเอกชนสามารถบรรลุเป้าหมายของการใช้ยาสมเหตุผล

คำสำคัญ : การประเมินผล, การใช้ยาอย่างสมเหตุผล, โรงพยาบาลเอกชน

Abstract

Rational drug use is an important policy at the national level, both in public and private hospitals. Samut Sakhon Province has the largest number of private hospitals in Health Region 5. Samut Sakhon Provincial Public Health Office is an important sector in promoting the implementation of rational drug use in private hospitals. The objective of this study was to assess the development of rational drug use in private hospitals in Samut Sakhon Province according to PLEASE guidelines. The study method was descriptive research with using self-assessment form for rational drug use from the Department of Health Service Support. Data was collected from database recorded once a year for 3 years from 2020 – 2022. Data from 9 private hospitals were analyzed by frequency and percentage.

Part 1 results showed that the average percentage of rational drug use in 2020 was 74.24%, 2021 was 76.26% and 2022 was 81.81% with an increasing trend. In 2022, the assessment resulted in very good level 7 places (78%) and good level 2 places (22%). Part 2 results according to the PLEASE guidelines found that the topic that received the highest score was supplementary drug labels to help promote the patient's use safety, while the topic with the lowest score was the system for reporting information on drug-resistant strains to the Department of Disease Control. Samut Sakhon Provincial Public Health Office analyzed the data to develop work including explaining policies to executives of private hospitals, education training to multidisciplinary professionals, consulting to develop Information system, organizing a reporting system for drug-resistant bacteria and creating a network for exchanging knowledge between government and private hospitals. Samut Sakhon Provincial Public Health Office has appointed a working group to evaluate hospital standards and changed from a self-assessment to a provincial working group to assess instead. It clearly shows there are measures to control the use of antibiotics, reduce unnecessary use of antibiotics, develop drug labels with completer information and patients in risk groups receive increased safety from drug use. In summary, the results of the study showed that private hospitals in Samut Sakhon Province have shown good to very good performance in rational drug use. Compared with the results in government hospitals, it was consistent with the results in private hospitals. That is, raising awareness of medical personnel and service users should be focused. Suggestions: Samut Sakhon Provincial Public Health Office

should monitor and assess private hospitals annually in order to develop and support private hospitals to achieve the goal of using reasonable medicine.

Keywords: Evaluation, Rational Drug Use, Private hospitals

บทนำ

การใช้ยาอย่างสมเหตุผล หมายถึง การใช้ยาโดยมีข้อบ่งชี้เป็นยาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิผลจริง สนับสนุนด้วยหลักฐานที่เชื่อถือได้ให้ประโยชน์ทางคลินิก เหนือกว่าความเสี่ยงจากการใช้ยาอย่างชัดเจน มีราคาเหมาะสม คุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ไม่เป็นการใช้ยาอย่างซ้ำซ้อน คำนึงถึงปัญหาเชื้อดื้อยา เป็นการใช้ยาในกรอบบัญชียายังผลอย่างเป็นขั้นตอนตามแนวทางพิจารณาการใช้ยา โดยใช้ยาในขนาดที่พอเหมาะกับผู้รับบริการในแต่ละกรณีด้วยวิธีการให้ยาและความถี่ในการให้ยาที่ถูกต้องตามหลักเภสัชวิทยาคลินิกด้วยระยะเวลาการรักษาที่เหมาะสม ผู้รับบริการให้การยอมรับและสามารถใช้ยาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง เพื่อป้องกันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาที่สำคัญ ได้แก่ เชื้อโรคดื้อยา ผลข้างเคียงจากการยาและค่าใช้จ่ายด้านยาที่เกินจำเป็น[1]

ตามนโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 กำหนดให้ยุทธศาสตร์การใช้ยาอย่างสมเหตุผล เป็นเรื่องหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติและคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลกำกับดูแลและดำเนินการให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ ซึ่งใน พ.ศ. 2556 คณะอนุกรรมการฯ ได้เห็นชอบให้มีการดำเนินโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use Hospital : RDU Hospital) ขึ้น เพื่อให้การดำเนินการในสถานพยาบาลต่อเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นรูปธรรมชัดเจน เกิดความตระหนักถึงปัญหาการใช้ยาและสร้างระบบในการบริหารจัดการด้านยาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน[2]

โรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาสมเหตุผล (RDU hospital) หมายถึง สถานพยาบาลที่มีนโยบายใน 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด (Pharmacy and Therapeutics Committee : PTC) 2. การจัดทำฉลากยามาตรฐาน (Labels) ฉลากยาเสริมและข้อมูลยาสู่ประชาชน 3. การจัดทำหรือจัดหาเครื่องมือจำเป็น (Essential Tools) ที่ช่วยให้เกิดการสั่งใช้ยาอย่างสมเหตุผล 4. การสร้างความตระหนักรู้ (Awareness) ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการต่อหลักเกณฑ์ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 5. การดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษ (Special Groups) และ 6. การสร้างเสริมจริยธรรมในการสั่งใช้ยา (Ethics) เมื่อนำอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของกุญแจทั้ง หกประการข้างต้นมารวมกันจะได้เป็นคำย่อว่า PLEASE ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในสถานพยาบาล[3]

ผลลัพธ์การดำเนินโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในปี พ.ศ. 2560 – 2563 แสดงให้เห็นว่า สามารถทำให้ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงได้รับความปลอดภัยจากการใช้ยาเพิ่มมากขึ้นและมีมาตรการควบคุมการใช้ยาปฏิชีวนะ เพื่อลดการใช้ยาปฏิชีวนะเกินจำเป็น ดังนั้น แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่ประเทศใช้ยาอย่างสมเหตุผลจึงได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยกลไกระดับจังหวัด[4] ทั้งนี้สถานการณ์การดำเนินโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Hospital) ในส่วนของจังหวัดสมุทรสาครพบว่า มีโรงพยาบาลรัฐบาลขนาดใหญ่จำนวน 3 แห่ง ใน 3 อำเภอสามารถดำเนินงานตาม

ซึ่งจำเป็นต้องมีการประเมินตนเองและดำเนินการตามตัวชี้วัดด้านการใช้ยาสมเหตุผลในระดับจังหวัด (RDU Province) ได้ตามเป้าหมายปีงบประมาณ 2565 จำนวน 1 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกระทุ่มแบน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ในขณะที่อีก 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอบ้านแพ้ว กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ จังหวัดสมุทรสาครยังมีโรงพยาบาลเอกชนอีก 9 แห่ง แนวทางการพัฒนาระบบบริการสุขภาพด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในสถานพยาบาลเอกชน โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ด้วยจังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงพยาบาลเอกชนมากที่สุดในเขตสุขภาพที่ 5 แต่ยังขาดการบูรณาการข้อมูลร่วมกันระหว่างโรงพยาบาลรัฐบาลและโรงพยาบาลเอกชน ดังนั้น ในปีพ.ศ. 2563 กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครจึงได้ริเริ่มการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลแก่โรงพยาบาลเอกชน เพื่อให้สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาระบบบริการสุขภาพด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้ครอบคลุมทั้งสถานพยาบาลภาครัฐบาลและภาคเอกชน[5,6] เนื่องจากยังขาดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงพยาบาลเอกชนจึงเป็นที่มาของการศึกษาเพื่อประเมินผลการพัฒนาด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนจังหวัดสมุทรสาคร

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลการพัฒนาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครตามแนวทาง PLEASE

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเก็บข้อมูลย้อนหลังจากฐานข้อมูล เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลง โดยเปรียบเทียบผลการประเมินด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาคร ภายหลังการดำเนินกิจกรรมแก่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ การชี้แจงนโยบายให้กับผู้บริหารโรงพยาบาลเอกชน การอบรมให้ความรู้แก่สหสาขาวิชาชีพ การให้คำปรึกษาในการพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดระบบรายงานเชื้อดื้อยา และการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงพยาบาลรัฐบาลและเอกชน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงพยาบาลเอกชนทั้งหมด ตามฐานข้อมูลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาล จำนวน 9 แห่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบประเมินตนเองด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับโรงพยาบาล เป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบและปลายเปิดให้เติมข้อความ ประกอบด้วยชื่อโรงพยาบาล บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนให้เลือกตอบ ไม่มี หรือกำลังดำเนินการ หรือดำเนินการแล้ว จำนวน 33 ข้อ รวมคะแนนเต็ม 66 คะแนน โดยแต่ละข้อกำหนดแบ่งระดับคะแนน ดังนี้

- ไม่มี = 0 คะแนน เท่ากับไม่มีการดำเนินกิจกรรมใด ๆ

- กำลังดำเนินการ = 1 คะแนน เท่ากับเป็นกิจกรรมที่เริ่มดำเนินการ หรือมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่อง หรือยังไม่สมบูรณ์ โดยมีเอกสารหรือหลักฐานแสดง

- ดำเนินการแล้ว = 2 คะแนน เท่ากับเป็นกิจกรรมที่มีการดำเนินการอย่างสมบูรณ์และต่อเนื่องจนเป็นปกติของโรงพยาบาล โดยมีเอกสารหรือหลักฐานแสดง

คิดเป็นร้อยละการดำเนินการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของโรงพยาบาลเอกชน = (รวมคะแนนที่ได้รับ/คะแนนเต็มทั้งหมด) x 100

กำหนดเกณฑ์กำหนดระดับการดำเนินการด้านใช้ยาอย่างสมเหตุผล แบ่งเป็น 3 ระดับช่วงคะแนนดังต่อไปนี้

- คะแนนน้อยกว่า 50% อยู่ในระดับ 1 = พัฒนา
- คะแนนระหว่าง 50 – 80% อยู่ในระดับ 2 = ดี
- คะแนนตั้งแต่ 80% ขึ้นไป อยู่ในระดับ 3 = ดีมาก

3. วิธีการเก็บข้อมูล

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ได้มีการปรับเปลี่ยนจากการที่ให้โรงพยาบาลเอกชนเป็นผู้ประเมินตนเอง เป็นให้พนักงานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นผู้ประเมินแทน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินและบันทึกข้อมูลด้วยตนเองไว้ในฐานข้อมูลการตรวจเยี่ยมมาตรฐานโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครตามแบบประเมินตนเองด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข และผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมย้อนหลังจากฐานข้อมูลดังกล่าวตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นการดำเนินงานการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 – 2565

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มต้นจากการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำแบบประเมินไปบันทึกคะแนน ประมวลผลแล้วคำนวณหาค่าสถิติ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย คำนวณเป็นคะแนนเฉลี่ยผลการประเมินด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนจังหวัดสมุทรสาคร

การวิจัยในครั้งนี้ผ่านการรับรองโครงร่างงานวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2566

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปพบว่า จังหวัดสมุทรสาครมีโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 9 แห่ง แบ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ (มากกว่า 100 เตียง) จำนวน 7 แห่ง และโรงพยาบาลขนาดเล็ก (น้อยกว่า 50 เตียง) จำนวน 2 แห่ง ผลการประเมิน มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของโรงพยาบาลเอกชนโดยรวม

ตารางที่ 1 ร้อยละของการประเมินการผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลของโรงพยาบาลเอกชนแต่ละแห่งในจังหวัดสมุทรสาคร (n = 9)

ร้อยละการประเมินประจำปี	2563	2564	2565
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 1 (ขนาด 5 เตียง)	65.15	69.69	75.75
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 2 (ขนาด 10 เตียง)	60.60	63.63	66.67
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 3 (ขนาด 100 เตียง)	84.84	84.84	87.87
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 4 (ขนาด 100 เตียง)	68.18	72.72	78.78
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 5 (ขนาด 120 เตียง)	80.30	80.30	81.81
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 6 (ขนาด 142 เตียง)	63.63	66.67	80.30
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 7 (ขนาด 180 เตียง)	71.21	72.72	84.84
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 8 (ขนาด 192 เตียง)	90.90	90.90	92.42
โรงพยาบาลเอกชน แห่งที่ 9 (ขนาด 200 เตียง)	83.33	84.84	87.87
ร้อยละการประเมินเฉลี่ย	**74.24**	**76.26**	**81.81**

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานตามแนวทาง PLEASE

- **แนวทางที่ 1** การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด (Pharmacy and Therapeutics Committee Strengthening)

เนื่องจากองค์การอนามัยโลกได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัดที่เข้มแข็งในสถานพยาบาล ซึ่งเป็นที่ยอมรับในประเทศที่พัฒนาแล้วว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการใช้ยา อย่างสมเหตุผลและคุ้มค่าขึ้นในสถานพยาบาล

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินการตาม Pharmacy and Therapeutic Committee แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
1	มีคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด	1.8	1.8	2
2	มีระบบทบทวนในการประเมินและติดตามการสั่งใช้ยา ผลการใช้ยา	1.6	1.7	1.7
3	มีการจัดทำบัญชีรายการยาและทบทวนรายการยา	1.6	1.7	1.7
4	มีระบบเตือนภัยการใช้ยาความเสี่ยงสูง	1.8	2	2
5.1	การแสดงค่า eGFR ให้ปรากฏชัดเจนบน OPD card และ/หรือบนจอภาพการสั่งยา	1.1	1.1	1.3
5.2	การแสดงการแพ้ยา ให้ปรากฏชัดเจนบน OPD card และ/หรือบนจอภาพการสั่งยา	2	2	2
5.3	มีระบบอิเล็กทรอนิกส์ตรวจสอบรายการยากรณีแพทย์สั่งจ่ายยาที่ผู้ป่วยแพ้	1.6	1.6	1.4
5.4	การแสดงกรณีผู้ป่วย G-6-PD Deficiency ให้ปรากฏชัดเจนบน OPD card และ/หรือบนจอภาพการสั่งยา	1.7	1.8	2
5.5	การแสดงภาวะการตั้งครรภ์/ให้นมบุตร ให้ปรากฏชัดเจนบน OPD card และ/หรือบนจอภาพการสั่งยา	1.2	1.2	1.4
5.7	มีระบบอิเล็กทรอนิกส์ตรวจสอบรายการยาการณีแพทย์สั่งยาซ้ำซ้อน	1.6	1.6	1.6
5.8	การแจ้งเตือนปัญหาการใช้ยาด้วยระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ กรณี fatal หรือ contraindicated drug interaction	1.6	1.7	1.7
5.9	การแจ้งเตือนปัญหาการใช้ยาด้วยระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ กรณียาที่ห้ามใช้หรือควรปรับขนาดยาเมื่อไตทำงานลดลงอย่างมาก	0.7	0.7	0.7
5.10	การแจ้งเตือนกรณีเป็นผู้ป่วยโรคตับ	1.0	1.0	1.1
5.11	การแจ้งเตือนผู้ป่วยใช้ยา Warfarin ให้ปรากฏชัดเจนบน OPD card และ/หรือ บนจอภาพการสั่งยา	1.5	1.5	1.7
5.12	การแจ้งเตือนค่าวิกฤติทางห้องปฏิบัติการ กรณี INR มากกว่า 5	1.2	1.2	1.5
5.13	การแจ้งเตือนค่าวิกฤติทางห้องปฏิบัติการ กรณีการตรวจพบเชื้อดื้อยา	1.3	1.3	1.5

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ได้ส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนมีการดำเนินงานตามแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด โดยชี้แจงนโยบายให้กับผู้บริหารของโรงพยาบาลเอกชนเพื่อให้เห็นความสำคัญในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่าโรงพยาบาลเอกชนทุกแห่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัดและมีการจัดทำระบบและกลไกที่ช่วยส่งเสริมการใช้ยาอย่างปลอดภัย ได้แก่ ระบบแจ้งเตือนข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา ในกลุ่มยาที่มีความเสี่ยงสูง ผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้ยาและโรคประจำตัวที่มีข้อห้ามในการใช้ยาบางประเภท ส่งผลให้อัตราการแพ้ยาซ้ำภายในโรงพยาบาลเอกชนที่อยู่ในระดับต่ำ

- **แนวทางที่ 2** การจัดทำฉลากยา ฉลากยาเสริม และข้อมูลยาสู่ประชาชน (Labeling and Leaflet for Patient Information)

มีระบบและกลไกที่ช่วยส่งเสริมและป้องกัน เพื่อให้เกิดการใช้ยาอย่างปลอดภัย เนื่องจากฉลากยาเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการใช้ยาอย่างเหมาะสม ทั้งต่อผู้ป่วยที่จะช่วยให้ใช้ยาได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ต่อเภสัชกรที่จะช่วยในการให้คำอธิบายที่สำคัญเกี่ยวกับยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อแพทย์ ที่จะช่วยให้สั่งใช้ยาได้อย่างสมเหตุผลมากขึ้น

ตารางที่ 3 ผลการดำเนินการตาม Labeling and Leaflet for Patient Information แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
6	ฉลากยาที่ใช้เป็นไปตามมาตรฐานฉลากยาสำหรับสถานพยาบาลเอกชน	1.5	1.7	1.7
7	มีฉลากยาเสริมเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยใช้ได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย	1.8	2	2

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ได้มีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนดำเนินงานตามแนวทางการจัดทำฉลากยา ฉลากยาเสริม และข้อมูลยาสู่ประชาชน โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ยกตัวอย่างการจัดทำฉลากยาตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง มาตรฐานการให้บริการของสถานพยาบาลเกี่ยวกับฉลากบรรจุยา พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดให้ฉลากของโรงพยาบาลต้องประกอบด้วยข้อมูล 8 หัวข้อ ได้แก่ ชื่อสถานพยาบาล ชื่อและสกุลของผู้ป่วย ชื่อยา รูปแบบของยา วิธีการใช้ยา สรรพคุณของยา คำเตือนการใช้ยา และวันหมดอายุของยา ซึ่งแต่เดิมฉลากยาของบางโรงพยาบาลยังขาดข้อมูลที่อยู่ติดต่อ ชื่อยาสามัญทางยาภาษาไทย แต่ในปัจจุบันทุกโรงพยาบาลได้ดำเนินการปรับปรุงฉลากยาเพื่อให้ผู้ป่วยรับทราบข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับยาได้อย่างสะดวกและครบถ้วน ช่วยให้ผู้ป่วยใช้ยาได้อย่างถูกต้องและปลอดภัยมากขึ้น

- **แนวทางที่ 3** การจัดทำหรือจัดหาเครื่องมือจำเป็นที่ช่วยให้เกิดการสั่งใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Essential RDU Tools)

สถานพยาบาลควรมีแนวทางการส่งตรวจและการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่จำเป็นต่อการวินิจฉัยโรคเป้าหมาย และการติดตามผลการรักษาที่สอดคล้องกับระดับของสถานพยาบาล การจัดหาหรือจัดทำระบบข้อมูลอิเล็กโทรนิกส์ด้านยาและการรักษาโรคที่จำเป็นต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล รวมถึงระบบและวิธีการปฏิบัติในการประเมินและการติดตามผลการใช้ยา รวมทั้งการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้สั่งใช้ยา

ตารางที่ 4 ผลการดำเนินการตามแนวทางการจัดทำหรือจัดหาเครื่องมือจำเป็นที่ช่วยให้เกิดการสั่งใช้ยาอย่างสมเหตุผล Essential Tools แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
8	มีการจัดทำแนวทางการรักษาโรคตาม Clinical Practice Guideline (CPG)	1.7	1.8	1.8
9	มีระบบการทบทวนและประเมินการใช้ยากลุ่มเป้าหมาย (Drug Use Evaluation : DUE)	1.5	1.6	1.5
10	แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์มีการพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัยผ่านการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ	1.7	1.8	2
11	บุคลากรทางการแพทย์อย่างน้อยร้อยละ 80 เข้าร่วมการอบรมที่สร้างความตระหนักรู้ต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	1.2	1.2	1.4
12.1	การทำ Antibiotic Steward Program	0.8	0.8	1.1
12.2	ห้องแยกสำหรับผู้ป่วยติดเชื้อดื้อยา	1.4	1.4	1.6
12.3	วิธีปฏิบัติในการเฝ้าระวังทางห้องปฏิบัติการกรณีพบเชื้อดื้อยา	1.7	1.7	1.8
12.4	วิธีปฏิบัติในการสื่อสารข้อมูลระหว่างนักเทคนิคการแพทย์ เภสัชกร พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ (IC) และแพทย์ เมื่อพบผู้ป่วยติดเชื้อดื้อยา	1.4	1.6	1.8
12.5	ระบบการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อดื้อยาต่อกรมควบคุมโรค	0.1	0.1	0.4
12.6	ระบบการรับ-ส่งต่อผู้ป่วยติดเชื้อดื้อยา	1.0	0.8	1.1

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้มีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนดำเนินงานตามแนวทางการจัดทำหรือจัดหาเครื่องมือจำเป็นที่ช่วยให้เกิดการสั่งใช้ยาอย่างสมเหตุผล เมื่อพบว่าโรงพยาบาลเอกชนยังไม่มีการดำเนินที่เกี่ยวข้องกับระบบการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อดื้อยาต่อกรมควบคุมโรค ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจึงได้จัดการอบรมให้ความรู้แก่สหสาขาวิชาชีพ ทั้งแพทย์ พยาบาลและเภสัชกร เพื่อทำให้ทุกโรงพยาบาลเอกชนมีแนวทางการจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพ (Antimicrobial Resistance : AMR) ได้แก่ การจัดระบบช่องทางรายงานเชื้อดื้อยาต่อกรมควบคุมโรค ส่งผลให้อัตราการใช้ยาปฏิชีวนะในโรงพยาบาลเอกชนมีแนวโน้มที่ลดลง

- **แนวทางที่ 4** การสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Awareness for RDU Principles among Health Personnel and Patients)

การสร้างความตระหนักรู้ต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในบุคลากรทางการ แพทย์และผู้รับบริการให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องการใช้ยาสมเหตุผลเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นที่ยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน ส่งผลให้ผู้รับบริการได้รับเฉพาะยาจำเป็นที่มีคุณภาพ เกิดประสิทธิผลของการรักษาตามแนวทางการรักษามาตรฐานอย่างครบถ้วน ปลอดภัย และคุ้มค่า

ตารางที่ 5 ผลการดำเนินการตามการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการ Awareness of the Health Care Providers and Patients แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
13	มีการให้ความรู้เรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุผลแก่ผู้รับบริการผ่านช่องทางต่าง ๆ	1.3	1.3	1.4

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้มีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนดำเนินงานตามแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาล โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรทางการแพทย์ เพื่อทำให้เห็นความสำคัญในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผลและการสร้างความตระหนักรู้สำหรับผู้รับบริการ โดยการสนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

- **แนวทางที่ 5** การดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษ (Special Population Care)

การดูแลให้มีการใช้ยาอย่างเหมาะสมแก่ผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อผลข้างเคียงของยาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการลดภาวะแทรกซ้อนจากยาต่อผู้รับบริการ โดยสนับสนุนให้เกิดการใช้ยาอย่างรอบคอบระมัดระวังในประชากรกลุ่มพิเศษ เพื่อป้องกันอันตรายจากการใช้ยาในส่วนที่สามารถป้องกันได้ โดยได้จัดทำคำแนะนำสำหรับการดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษ 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุ สตรีตั้งครรภ์ สตรีให้นมบุตร ผู้ป่วยเด็ก ผู้ป่วยโรคตับ และผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง เพื่อลดภาวะแทรกซ้อนจากยาในผู้รับบริการกลุ่มพิเศษและมีการทบทวนรายการยาที่ผู้ป่วยใช้ในปัจจุบัน

ตารางที่ 6 ผลการดำเนินการตามแนวทางการดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษ Special Population Care แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
5.6	มีระบบอิเล็กทรอนิกส์ตรวจสอบรายการยาที่ห้ามใช้ในผู้ป่วยตั้งครรภ์/ยาที่ต้องระวังในสตรีให้นมบุตร	1.5	1.5	1.6
14	มีการให้ความรู้เรื่องการใช้ยาแก่ผู้ป่วยเฉพาะราย และมีระบบติดตามและแก้ไขปัญหาจากการใช้ยาของผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาไม่ถูกต้องหรือไม่ต่อเนื่อง	1.8	1.8	1.8
15	มีการทบทวนรายการยาที่ผู้ป่วยใช้ในปัจจุบัน (Medication Reconciliation) โดยเฉพาะในผู้สูงอายุ	1.8	1.8	1.8

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้มีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนดำเนินงานตามแนวทางการดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษโดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่สหสาขาวิชาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายโรงพยาบาลเอกชน เป็นผลให้มีระบบติดตามและแก้ไขปัญหาจากการใช้ยาของผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงและมีการทบทวนรายการยาที่ผู้ป่วยใช้ในปัจจุบัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยกลุ่มพิเศษ ซึ่งแต่ละโรงพยาบาลเอกชนมีแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันและได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่มีผลการดำเนินงานที่ดีเด่นสามารถเป็นตัวอย่างให้กับโรงพยาบาลอื่น

- **แนวทางที่ 6** การส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการแพทย์ในการสั่งใช้ยา (Ethics in Prescription)

สถานพยาบาลปฏิบัติตามแนวทางในการคัดเลือกยาและการสั่งใช้ยาที่เป็นไปตามเกณฑ์จริยธรรมว่าด้วยการ ส่งเสริมการขายยาของประเทศไทย รวมถึงการจัดให้เกิดกลไก ระบบ และมาตรการตามข้อกำหนดในการมีปฏิสัมพันธ์กับบริษัทยา ทำให้กระบวนการนำยาเข้าและออกจากสถานพยาบาลมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของการส่งเสริมการขายยาที่ขาดจริยธรรม และเป้าประสงค์ในระดับบุคลากรให้มีการสั่งใช้ยาภายใต้แนวทางของการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ตรงตามหลักจริยธรรมทางการแพทย์โดยคำนึงถึงการสั่งใช้ยาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบริการจริง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา ความเท่าเทียมของผู้รับบริการ และการเคารพในสิทธิผู้ป่วย

ตารางที่ 7 ผลการดำเนินการตาม การส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการแพทย์ ในการสั่งใช้ยาEthics in Prescription แต่ละหัวข้อคะแนนเต็ม 2 คะแนน (n = 9)

หัวข้อ	หัวข้อการประเมิน	คะแนนเฉลี่ยผลการประเมิน		
		2563	2564	2565
16	มีการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมและธรรมาภิบาลในการสั่งใช้ยาอย่างเหมาะสม	1.8	1.8	1.8

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้มีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลเอกชนดำเนินงานตามแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการแพทย์ในการสั่งใช้ยา โดยการติดตามตรวจเยี่ยมโรงพยาบาลในหมวดเภสัชกรรมมีการประเมินมาตรฐานเภสัชกรรมในการจัดซื้อยา ซึ่งทุกโรงพยาบาลมีการปฏิบัติตามแนวทางในการคัดเลือกยา และการสั่งใช้ยาที่เป็นไปตามเกณฑ์จริยธรรมว่าด้วยการ ส่งเสริมการขายยาของประเทศไทย และหลีกเลี่ยงการรักษาที่เกินความจำเป็นแก่ผู้ป่วยด้วย วัตถุประสงค์เพื่อผลตอบแทนทางการเงิน

ตารางที่ 8 ร้อยละการประเมินด้านการใช้ยาสมเหตุผลเฉลี่ยแต่ละแนวทาง (n=9)

แนวทาง	หัวข้อการประเมิน	ร้อยละการประเมิน		
		2563	2564	2565
1	การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด	75.34	76.73	82.63
2	การจัดทำฉลากยา ฉลากยาเสริม และข้อมูลยาสู่ประชาชน	86.11	94.44	94.44
3	การจัดทำหรือจัดหาเครื่องมือจำเป็นที่ช่วยให้เกิดการสั่งใช้ยาอย่างสมเหตุผล	65.00	67.22	75.00
4	การสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการ	66.67	66.67	66.67
5	การดูแลด้านยาเพื่อความปลอดภัยของประชากรกลุ่มพิเศษ	88.88	88.89	90.74
6	การส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการแพทย์ ในการสั่งใช้ยา	94.44	94.44	94.44
	ร้อยละการประเมินประจำปี	**74.24**	**76.26**	**81.81**

ผลการศึกษาจากตารางที่ 8 พบว่าผลการประเมินตามแนวทางส่งเสริมโรงพยาบาลใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Hospital) ทั้งหกแนวทางมีผลลัพธ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่ชัดเจน ได้แก่ มีมาตรการควบคุมการใช้ยาปฏิชีวนะ ลดการใช้ยาปฏิชีวนะเกินความจำเป็น ประชาชนได้รับฉลากยาที่มีข้อมูลการใช้ยาที่ครบถ้วน และผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงได้รับความปลอดภัยจากการใช้ยาเพิ่มขึ้นโดยที่แนวทางที่ได้รับร้อยละการประเมินสูงสุดจำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการจัดทำฉลากยา ฉลากยาเสริมและข้อมูลยาสู่ประชาชน และแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและจรรยาบรรณทางการแพทย์ในการสั่งใช้ยา ในขณะที่แนวทางที่ได้รับร้อยละการประเมินต่ำสุด จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการ ซึ่งการประเมินผลในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดีและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลจากความร่วมมือเป็นอย่างดีระหว่างโรงพยาบาลเอกชนและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครในการส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาคร และระบบการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อดื้อยาต่อกรมควบคุมโรค และพบว่าโรงพยาบาลเอกชนทุกแห่งมีกระบวนการทำงานตามแนวทางของโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาสมเหตุผล (RDU Hospital) ครบถ้วน ทั้งการกำหนดนโยบาย มาตรการและกิจกรรมส่งเสริมการใช้ยาสมเหตุผล การพัฒนาระบบสารสนเทศในการจัดเก็บข้อมูล การติดตามประเมินผล และการจัดการเชื้อดื้อยา

สรุปผลการศึกษา

โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่สามารถดำเนินการใช้ยาสมเหตุผลอยู่ในระดับดี และระดับดีมาก และใน ปี พ.ศ.2565 พบว่าโรงพยาบาลเอกชนที่อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 50 – 80) จำนวน 2 แห่ง และอยู่ในระดับดีมาก (มากกว่าร้อยละ 80) จำนวน 7 แห่ง ขึ้นกับขนาดของโรงพยาบาล เนื่องจากพบว่าโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่มีผลการประเมินที่สูงกว่าโรงพยาบาลเอกชนขนาดเล็ก

เมื่อวิเคราะห์ร้อยละการดำเนินการใช้ยาอย่างสมเหตุผลโดยการติดตามข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 ปี ดังนี้ ปี พ.ศ. 2563 เท่ากับร้อยละ 74.24, ปี พ.ศ. 2564 เท่ากับร้อยละ 76.26 และปี พ.ศ. 2565 เท่ากับร้อยละ 81.81 มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของสถานพยาบาลภาคเอกชนในการดำเนินนโยบายร่วมกับภาครัฐบาล

เมื่อวิเคราะห์ร้อยละการประเมินตามแนวทาง PLEASE ทั้ง 6 หัวข้อก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน และเมื่อศึกษาผลตามแต่ละหัวข้อพบว่า หัวข้อที่ได้คะแนนการประเมินมากที่สุดคือ มีฉลากยาเสริมเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยใช้ได้อย่างถูกต้องปลอดภัยและการแสดงการแพ้ยาให้ปรากฏชัดเจนบนใบสั่งยา ในขณะที่หัวข้อที่ได้คะแนนการประเมินน้อยที่สุด คือ การแจ้งเตือนปัญหาการใช้ยาด้วยระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

อภิปรายผล

นโยบายการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ได้เริ่มต้นในโรงพยาบาลรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ในขณะที่เพิ่งเริ่มต้นในโรงพยาบาลเอกชนในปี พ.ศ. 2563 ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนและโรงพยาบาลรัฐบาล

เมื่อทบทวนวรรณกรรมพบงานวิจัยในภาครัฐบาลดังนี้จากผลการศึกษาของ กัญฐุนวรรธน์ รอนณรงค์ เรื่อง ผลการดำเนินงานและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลระดับจังหวัดของคณะกรรมการพัฒนาระบบบริการให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจังหวัดชัยภูมิ พบว่ามีแนวทางการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ การทำแผนงานโครงการ การมอบหมายนโยบาย การจัด

ประชุมผู้เกี่ยวข้อง การสะท้อนข้อมูล การทำระบบแจ้งเตือน การนำเสนอองค์กรแพทย์ การสนับสนุนให้ใช้ยาสมุนไพรแทนยาปฏิชีวนะ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก การลงเยี่ยมพื้นที่เป้าหมาย และการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน เช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรสาครสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งบริบทของโรงพยาบาลเอกชนสามารถนำมาประยุกต์ได้แทบทุกหัวข้อ ยกเว้นการใช้ยาสมุนไพรแทนยาปฏิชีวนะ[7]

จากผลงานวิจัยของสุทธินี เรืองสุพันธุ์ และสมพร พานสุวรรณ เรื่อง การจัดการเชิงระบบสู่การใช้ยาอย่างสมเหตุผลในเครือข่ายอำเภอโนนสูง พบว่าควรมีการจัดการเชิงระบบหลายกิจกรรมที่ส่งผลทำให้เพิ่มความปลอดภัยในการใช้ยา ลดค่าใช้จ่ายด้านยาที่ไม่จำเป็น ซึ่งการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายเป็นผลจากการจัดการเชิงระบบและความร่วมมือที่ดีจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับที่จังหวัดสมุทรสาครได้มีการดำเนินการด้านการใช้ยาสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งผลให้โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดสมุทรสาครผ่านการประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีการดำเนินการในหลายกิจกรรมเช่นเดียวกัน[8]

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาที่ผ่านมาของสุมาลี ท่อชู และ รุ่งทิวา หมื่นปา เรื่อง ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในอำเภอหนองหงส์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าภายหลังการดำเนินโครงการส่งผลให้บุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลมีความตระหนักรู้เรื่องการใช้ยาสมเหตุผลมากขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการที่ส่งเสริมการใช้ยาสมเหตุผล และผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดของโรงพยาบาลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษานี้ในเรื่องความสำคัญของการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการควรมีแผนพัฒนากลวิธีในการสร้างและพัฒนาความตระหนักรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรทางการแพทย์และผู้รับบริการเพื่อนำไปสู่การใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผลของการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับโรงพยาบาลเอกชนจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. กระทรวงสาธารณสุขมีการผลักดันนโยบายด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลรัฐบาลผ่านการกำหนดเป็นแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (RDU Service Plan สาขาที่ 15) ในขณะที่ควรผลักดันนโยบายด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในโรงพยาบาลเอกชนผ่านสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่มีบทบาทด้านการงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพ โดยดำเนินงานการภายใต้พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในจังหวัดสมุทรสาคร ควรมีการพัฒนาศักยภาพและขยายเครือข่ายความร่วมมือสู่ภาครัฐบาลและภาคเอกชนอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คลินิกเอกชน ร้านยา และร้านขายของชำ โดยมุ่งเน้นสร้างความตระหนักรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา เพื่อให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละหน่วยงานและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในจังหวัดสมุทรสาครว่าจะได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ทั้งจากสถานพยาบาลภาครัฐหรือเอกชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ป่วยได้รับยาเหมาะสม ปลอดภัยจากการใช้ยา และลดค่าใช้จ่ายด้านยาที่ไม่จำเป็น

2. จังหวัดสมุทรสาครควรมีการกำกับติดตามและประเมินผลด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลด้วยการตรวจเยี่ยมประเมินผลพร้อมให้คำแนะนำเป็น

ประจำทุกปีต่อไป เพื่อทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน และอาจจะใช้เป็นตัวอย่างการบูรณาการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงพยาบาลรัฐบาลและโรงพยาบาลเอกชน และนำไปใช้ขยายผลการดำเนินงานด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลลงสู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสมุทรสาคร โดยการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนในจังหวัดสมุทรสาครผ่านเครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน ส่งเสริมการพัฒนางานให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับจังหวัด ตามเป้าหมายการใช้ยาอย่างปลอดภัย เกิดประโยชน์จริงต่อผู้ป่วย ด้วยค่าใช้จ่ายที่ต่ำที่สุดต่อบุคคลและสังคมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายแพทย์สุรวิทย์ ศักดานุภาพ นายแพทย์สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร, เภสัชกรหญิงอรุณศรี บุญมาศิริ รองนายแพทย์สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร และเภสัชกรหญิงศีลนิตย์ พึ่งเจษฎา หัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเครือข่ายการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพในโรงพยาบาลเอกชนจังหวัดสมุทรสาครทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิจัยให้สามารถดำเนินไปได้สำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. คณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล.คู่มือการดำเนินงานโครงการ โรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use Hospital Manual). [อินเตอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://rdumrd.hss.moph.go.th/
2. คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ. นโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2555- 2559. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2554: 1-41.
3. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.เอกสาร ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเตรียมความพร้อมการนำนโยบายการใช้ยาสมเหตุผล (Rational Drug Use : RDU) สู่การปฏิบัติในสถานพยาบาลภาคเอกชน. [อินเตอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://mrd.hss.moph.go.th/mrd1_hss/?p=536
4. กลุ่มงานพัฒนาระบบสนับสนุนบริการ สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข . การพัฒนาระบบสุขภาพ (Service Plan) สาขาพัฒนาระบบบริการให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Service Plan : Rational Drug Use). [อินเตอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://mrd.hss.moph.go.th/mrd1_hss/?p=7401
5. กองสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. แนวทางการพัฒนาระบบบริการสุขภาพด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในสถานพยาบาลเอกชน ปรับปรุงโดยคณะอนุกรรมการส่งเสริมพัฒนาและขับเคลื่อนภารกิจด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในสถานพยาบาลเอกชน. [อินเตอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://mrd.hss.moph.go.th/mrd1_hss/?p=7401
6. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. แบบประเมินตนเองด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนโรงพยาบาลทั่วไป.[อินเตอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน 2566]. เข้าถึงได้จาก: https://mrd.hss.moph.go.th/mrd1_hss/?p=7401
7. กัญฐนวรรธน์ รอนณรงค์. ผลการดำเนินงานและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลระดับจังหวัดของคณะกรรมการพัฒนาระบบบริการให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จังหวัดชัยภูมิ.ชัยภูมิเวชสาร, 2564. 41(1): 58-67.
8. สุทธินี เรืองสุพันธุ์ และ สมพร พานสุวรรณ. การจัดการเชิงระบบสู่การใช้ยาอย่างสมเหตุผลในเครือข่ายอำเภอโนนสูง. วารสารเภสัชกรรมคลินิก, 2563. 26(2): 61-78.
9. สุมาลี ท่อชู และ รุ่งทิวา หมื่นปา. ผลลัพธ์ของการดำเนินโครงการโรงพยาบาลส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในอำเภอหนองหงส์จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารเภสัชกรรมไทย, 2560. 9(2): 463-74.